

דף נתונים, יולי 2013

חקירות מצי"ח בנסיבות מותם של פלסטינים, הרשעה וענישה

על פי נתוני "בצלם", כ-5,000 פלסטינים, מהם כאלף קטינים מתחת לגיל 18, נהרגו עד כה בידי כוחות הביטחון הישראליים בשטחים הכבושים מאז תחילת האינתיפאדה השנייה בספטמבר 2000.¹ רבים מהם נהרגו בנסיבות שנחשבות חוקיות על פי הדין הבינלאומי הנוגע לעימות מזוין, אולם רבים אחרים נהרגו בנסיבות שמעוררות חשד לפלילים. בגלל מדיניות הפתיחה בחקירות פליליות שהיתה נהוגה מתחילת האינתיפאדה השנייה ועד לזמן האחרון, רק במקרים מעטים שבהם נגרם מותם של פלסטינים מידי חיילים נפתחה חקירה פלילית בידי המשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח).² הנתונים המתפרסמים כאן מראים כי רק בתיקי חקירה בודדים בדבר נסיבות מותם של פלסטינים הוגשו כתבי אישום, וכי מספר המקרים שבהם הורשעו חיילי צה"ל מאז שנת 2000 באחריות למותם של פלסטינים בשטחים הכבושים הוא זעום.³

נתונים בדבר חקירות מצי"ח הנוגעות למות פלסטינים

על פי נתונים שהועברו ליש דין מדובר צה"ל, בשנים 2003-2012 נפתחו במצ"ח יותר מ-179 חקירות פליליות שעניינן חשדות להרג אזרחים פלסטינים בידי חיילי צה"ל.⁴

1 הנתונים המלאים באתר בצלם: <http://www.btselem.org/hebrew/statistics>

2 לסקירת השינויים במדיניות החקירות ראו פסק דינו של בג"ץ 9594/03, בצלם ואח' נ' הפרקליט הצבאי הראשי (לא פורסם): <http://elyon1.court.gov.il/files/03/940/095/n22/03095940.n22.htm>

3 כמו כן ראו פרק ב' בדו"ח יש דין, חריגים: העמדה לדין של חיילי צה"ל באינתיפאדה השנייה ולאחריה, 2000-2007 (ספטמבר 2008) (להלן, "חריגים"); יש דין, החובה לחקור: התאמת הליכי הבדיקה והחקירה ביחס לתלונות המועלות בדבר הפרות של דיני החימה לחובותיה של מדינת ישראל בהתאם לכללי המשפט הבינלאומי (מרס 2011), עמ' 23-26.

4 לסקירה של כשלים חוזרים, בחלקם מבניים, בחקירות מצ"ח הנוגעות לעבירות נגד פלסטינים, ראו דו"ח יש דין, חקירה לכאורה: כישולן חקירת חשדות לעבירות של חיילים נגד פלסטינים (אוגוסט 2011).

שנה	תיקי חקירה שעניינם מות פלסטינים	מתוכם הניבו כתבי אישום
2013	-	1
2012	15	0
2011	9	0
2010	דובר צה"ל סירב למסור נתונים	1
2009	11	0
2008	17	0
2007	54	0
2006	19	1
2005	15	0
2004	22	2
2003	17	7
2002	לא ידוע	2
2001	לא ידוע	2
2000	לא ידוע	0

הגשת כתבי אישום בעקבות תיקי חקירה של מצ"ח הנוגעים למות פלסטינים

רק 16 תיקי חקירה שנפתחו מספטמבר 2000 עד אמצע שנת 2013 לגבי אירועים שבהם נהרגו אזרחים פלסטינים הניבו כתבי אישום.

במסגרת כתבי האישום הללו הואשמו 21 חיילים בעבירות הנוגעות למותם של 18 אזרחים פלסטינים ואזרח אחד בשטחים הכבושים.⁵ חלק מהנאשמים הואשמו בעבירות הנוגעות לשיבוש החקירה ולא בקשר לאירוע עצמו.

הרשעת חיילים בעקבות מות פלסטינים בשטחים מאז ספטמבר 2000

ההליכים המשפטיים בכל המקרים שבהם הוגשו כתבי אישום בעקבות הריגתם של פלסטינים מאז תחילת האינתיפאדה השנייה הסתיימו.

בתי הדין הצבאיים הרשיעו **שבעה** חיילים בעבירות הנוגעות למותם של **שישה** אזרחים בלבד: חמישה פלסטינים ואזרח בריטי אחד. **שני** חיילים נוספים הורשעו במסגרת הליכים אלה בעבירות הנוגעים לניסיונות לשבש הליכי משפט.

- סרן צבי קורצקי הורשע בעבירה של **גרימת מוות ברשלנות** בעקבות ירי שממנו נהרג מוחמד זייד, בן 16, באוקטובר 2002. סרן קורצקי נידון לחודשיים מאסר בפועל, ארבעה חודשי עבודות צבאיות, שישה חודשי מאסר על תנאי והורדה בדרגה אחת לדרגת סגן.⁶

5 אחד מכתבי האישום הוגש בגין הריגת אישה פלסטינית בתאונת דרכים (ראו פירוט להלן בהמשך דף הנתונים). הגם שכלל יש דיין בוחן תיקי חקירה וכתבי אישום הנוגעים לחשדות להפרת דיני הלחימה ו/או שימוש לרעה בכוח המסור לחיילים כלפי האוכלוסייה הכבושה, ותיק זה לכאורה אינו שייך לקטגוריה הזו, הוחלט לכלול את התיק בדף נתונים זה כדי לתת תמונה רחבה יותר של טיפול הצבא במוות של פלסטינים שנגרם על פי החשד מפעילות חיילי צה"ל. מוז/03/135.

- סמל תייסיר הייב הורשע בעבירה של הריגה בגין הריגת האזרח הבריטי תומס הרנדל ברפיח באפריל 2003. סמל הייב נידון לשמונה שנות מאסר בפועל, שלוש שנות מאסר על תנאי והורדה לדרגת טוראי.⁷ חייל נוסף, סמל עימאד עטאונה, הורשע בעבירה של ידיעות כוזבות ובהתנהגות שאינה הולמת.⁸
 - שני קצינים, סג"מ צבי ויניק וסג"מ דור גלזר, הורשעו כל אחד בעבירה של התרשלות בעקבות מותו של הפעוט מחמוד ג'וואדאת מפגיעת ירי ברכב שבו נסע באזור ברטעה ביולי 2003. סג"מ ויניק נידון (לאחר ערעור) לחודש אחד של עבודות צבאיות ולארבעה חודשי מאסר על תנאי; סג"מ גלזר נידון ל-30 ימי מאסר בפועל ולארבעה חודשי מאסר על תנאי.⁹
 - סמל א"ח הורשע בעבירה של גרימת מוות ברשלנות בשל הריגת אישה פלסטינית ופציעת שישה אחרים בתאונת דרכים בכביש 60 באפריל 2006. סמל א"ח נידון לשישה חודשי מאסר בעבודות צבאיות; ארבעה חודשי מאסר על תנאי; חמש שנות פסילת רישיון צבאי ואזרחי; שלוש שנות פסילה על תנאי; הורדה לדרגת טוראי.¹⁰
 - סמ"ר דג"א הורשע בגרימת מוות ברשלנות (ובעבירות של ידיעות כוזבות והתנהגות שאינה הולמת) בקשר למותו של נביל ג'רדאת, בן 47, בכפר יאמון ביולי 2008. הוא נידון ל-4.5 חודשי מאסר בפועל, 4.5 חודשי מאסר על תנאי והורדה בדרגה מסמ"ר לטוראי. חייל נוסף, סמ"ר ר"א, הורשע בעבירות של ידיעות כוזבות והתנהגות שאינה הולמת בפרשה זו.¹¹
 - סמ"ר מ"מ הורשע בעבירה של גרימת מוות ברשלנות על חלקו בהריגתו של עודאי דרוויש, שנפגע מירי בינואר 2013 בעת שניסה לעבור בפרצה במכשול ההפרדה בדרך לעבודה בישראל. סמ"ר מ"מ נידון לשבעה חודשי מאסר בפועל, חמישה חודשי מאסר על תנאי והורדה בדרגה אחת לדרגת סמל.¹²
- בין הנאשמים האחרים, נאשם אחד זוכה מכל העבירות שיוחסו לו,¹³ ובמקרה אחר בוטל כתב אישום שהוגש נגד נאשם בגרימת מוות ברשלנות.¹⁴
- שאר הנאשמים שעמדו לדין על חלקם באירועים בהם נהרגו פלסטינים הורשעו בעבירות שונות, תוך ציון מפורש או משתמע שההרשעה אינה נוגעת למותו של אדם כלשהו, כיוון שהתביעה הצבאית לא הצליחה להוכיח את הקשר הסיבתי בין העבירות ובין גרימת מותם של אזרחים.¹⁵

7 הייב הורשע גם בעבירות של שיבוש מהלכי משפט (שני פרטי אישום בעבירה זו), ידיעות כוזבות, שידול למסירת ידיעות כוזבות והתנהגות שאינה הולמת (דר/10/04 ופסק הדין בערעור ע/96/05).

8 דר/04/7.

9 צפ/186/04 ופסק הדין בערעור ע/59/05.

10 סמל א"ח הורשע גם בעבירות של מעשי פזיזות ורשלנות; אי-קיום חובתו של עובר דרך ואי-קיום הוראות המחייבות בצבא. מר/185/07.

11 צפ/450/04; צפ/451/05 ופסק הדין בערעורו של סמ"ר ר"א ע/154/04.

12 ער/37/13. כמו כן ראו גילי כהן, "חייל צה"ל הורשע בגרימת מוות ברשלנות של פלסטיני". הארץ, 18.3.2013; גילי כהן, "שבעה חודשי מאסר לחייל שגרם ברשלנות למות שב"ח פלסטיני". הארץ, 16.6.2013.

13 סמל א"א הואשם בעבירות של חבלה חמורה ושימוש בלתי חוקי בנשק. סמל א"א עמד לדין בעקבות אירוע שבו נהרג סייד אבו ספרה, בן 35. על פי כתב האישום פגע הנאשם באדם שהיה במקום ונצפה נופל על הקרקע. בהכרעת הדין קבע בית הדין הצבאי, בין השאר, כי "התביעה לא השכילה להציג לפנינו ראיות קבילות, אשר יש בהן כדי להוכיח מה אירע לאותו פלסטיני, ולא הוכיחה קשר בין הירי שביצע הנאשם לבין אותו פלסטיני" (דר/231/04). ראו גם חריגים, עמ' 52-53.

14 מר/445/01: הנאשם, סמל א"ב, הואשם בגרימת מותה ברשלנות של פטמה ג'מיל אבו ג'וש, בת 24, שנהרגה בינואר 2001 מירי אל רכב שבו נסעה באזור בית פוריק (מר/445/01). ראו גם חריגים, עמ' 43-44.

15 כך, למשל, מפקד טנק זוכה מגרימת מותו ברשלנות של מחמוד אלטאלאלקה, בן 7, והורשע תחת זאת בהתרשלות לאחר שבית הדין הצבאי קבע ש"לא ניתן לבסס קשר סיבתי בין התנהגותו של הנאשם לבין התוצאה" (צפ/497/03). ראו גם חריגים, עמ' 45-46; בעניינם של שני קצינים שהואשמו מלכתחילה בעבירות הנוגעות להריגתם של ארבעה פלסטינים (בהם שלושה ילדים) ופציעת חמישה כתוצאה מירי פגזי טנק ומקלעים בתוך העיר ג'נין, הגיעו הצדדים להסדר טיעון שבמסגרתו תוקן כתב האישום כך שלאשמים לא יוחסה עוד אחריות להרג או לפציעה של הקורבנות (מ/3/04). ראו גם חריגים, עמ' 46-47. קצין שהורשע בגרימת מותו ברשלנות של ערפאת אבראהים יעקוב, בן 31, זוכה מעבירה זו והורשע תחת זאת בעבירות של שימוש בלתי חוקי בנשק, כיוון שהתביעה לא הוכיחה קשר בין הירי ובין מותו של המנוח (צפ/221/06). ראו גם חריגים, עמ' 53. תיקים נוספים שבהם הורשעו נאשמים שהואשמו מלכתחילה בעבירות הנוגעות למותם של אזרחים בשטחים הכבושים בעבירות שונות תוך ניתוק הקשר בינם לבין מותם של אזרחים: מר/229/02 (ופסק הדין בערעור: ע/191/03). ראו חריגים, עמ' 44-45; שני הנאשמים בתיק דר/270/03 (ראו גם חריגים, עמ' 48-49); הנאשם בתיק מר/186/04 (לפרטים על נסיבות האירוע ראו חריגים, עמ' 49); הנאשם בתיק מט/816/10.